

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
FORNMINNESEKSJONEN
Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

Rv 2 Glåmdalen
Delrapport 3

**Børstad, Lok. 3:
Hus fra middelalder og kokegrop
fra romertid**

BØRSTAD, 13/1, SUNDBY, 16/7
SØR-ODAL, HEDMARK

Feltleder: Jone Røst Kile
Prosjektleder: Inger Marie Berg-Hansen

Oslo 2012

**KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET
I OSLO**

Gårds-/ bruksnavn Børstad og Sundby	G.nr./ b.nr. 13/1, 16/7
Kommune Sør-Odal	Fylke Hedmark
Saksnavn Riksvei 2 Glåmdalen	Kulturminnetype Bosetningsspor
Saksnummer (arkivnr. Kulturhistorisk museum) 2008/10780	Prosjektkode 204849
Eier/ bruker, adresse Øivind Logna, Børstad gård, 2116 Sander	Tiltakshaver Statens vegvesen
Tidsrom for utgravning 20.08.-03.09. 2010	M 711-kart/ UTM-koordinater/ Kartdatum UTM sone 32. N: 6680817. Ø: 656637
A-nr. 2010/265	C.nr. C57681
ID-nr (Askeladden) 114938/114939	Negativnr. (Kulturhistorisk museum) Cf34257
Rapport ved: Jone Røst Kile	Dato: 05.01. 2012
Saksbehandler: Inger Marie Berg-Hansen	Prosjektleder: Inger Marie Berg-Hansen

SAMMENDRAG

Arkeologisk undersøkelse gjennomført i perioden 20.08.-03.09. 2010 i forbindelse med utbygging av ny veitrase for riksvei 2 gjennom Glåmdalen. Lokaliteten (ID-114938/114939) lå i dyrket mark hovedsakelig på gården Børstad, 13/1, men med et lite areal inn på Sundby, 16/7. Det ble undersøkt et område på totalt 885 m² ved hjelp av maskinell flateavdekning, og det ble avdekket 19 strukturer, hvorav 8 senere ble avskrevet.

Det ble påvist tre kokegroper, hvorav en ble datert under registreringen til romertid. De to andre var svært ødelagt av moderne pløying og er derfor ikke datert. De åtte resterende strukturene var stolpehull som dannet to parallelle rekker med kraftige, takbærende stolper, trolig i en enskipet huskonstruksjon. Dateringsresultatene tyder på at husets yngste aktivitetsfase kan knyttes til 15-1600 tallet, trolig med primær bruksfase i sen middelalder.

Det ble totalt tatt ut 18 naturvitenskapelige prøver i felt. Av disse ble åtte kullprøver vedartsbestemt av Helge I. Høeg. Fem kullprøver ble radiologisk datert ved Nasjonallaboratoriet for ¹⁴C-datering ved NTNU, og to makrofossilprøver ble analysert av Annine Moltsen, NOK.

INNHold

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN	3
2. DELTAGERE, TIDSRØM	5
3. FORMIDLING	5
4. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER	5
5. UTGRAVNINGEN	7
5.1 Problemstillinger – prioriteringer	7
5.2 Utgravningsmetode	8
5.3 Utgravningens forløp	9
5.4 Kildekritiske forhold	10
5.5 Strukturer og kontekster	10
5.5.1 Hus 1	12
5.5.2 Kokegroper	15
5.5.3 Avskrevne strukturer	16
5.5.4 Funnmateriale	16
5.5.5 Naturvitenskapelige prøver	16
5.5.6 Datering	17
5.5.7 Analyseresultater	17
5.6 Vurdering av utgravningsresultatene, tolkning og diskusjon.	17
6. KONKLUSJON	19
7. LITTERATUR	20
8. VEDLEGG	21
8.1. Strukturliste	21
8.2. Funn og prøver	22
8.2.1 Liste over funn	22
8.2.2 Liste over kullprøver	22
8.2.3 Liste over makroprøver	23
8.2.3 Tilveksttekst	23
8.3. Tegninger	26
8.3.1 Kokegrop S4011	26
8.3.2 Hus I i plan	27
8.3.1 Hus I i profil	28

8.4. Fotoliste.	29
8.5. Analyser	31
8.5.1 Radiologiske analyser	31
8.6. Arkivert originaldokumentasjon	33

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK UTGRAVNING

BØRSTAD, 13/1 OG SUNDBY, 16/7, SØR-ODAL, HEDMARK

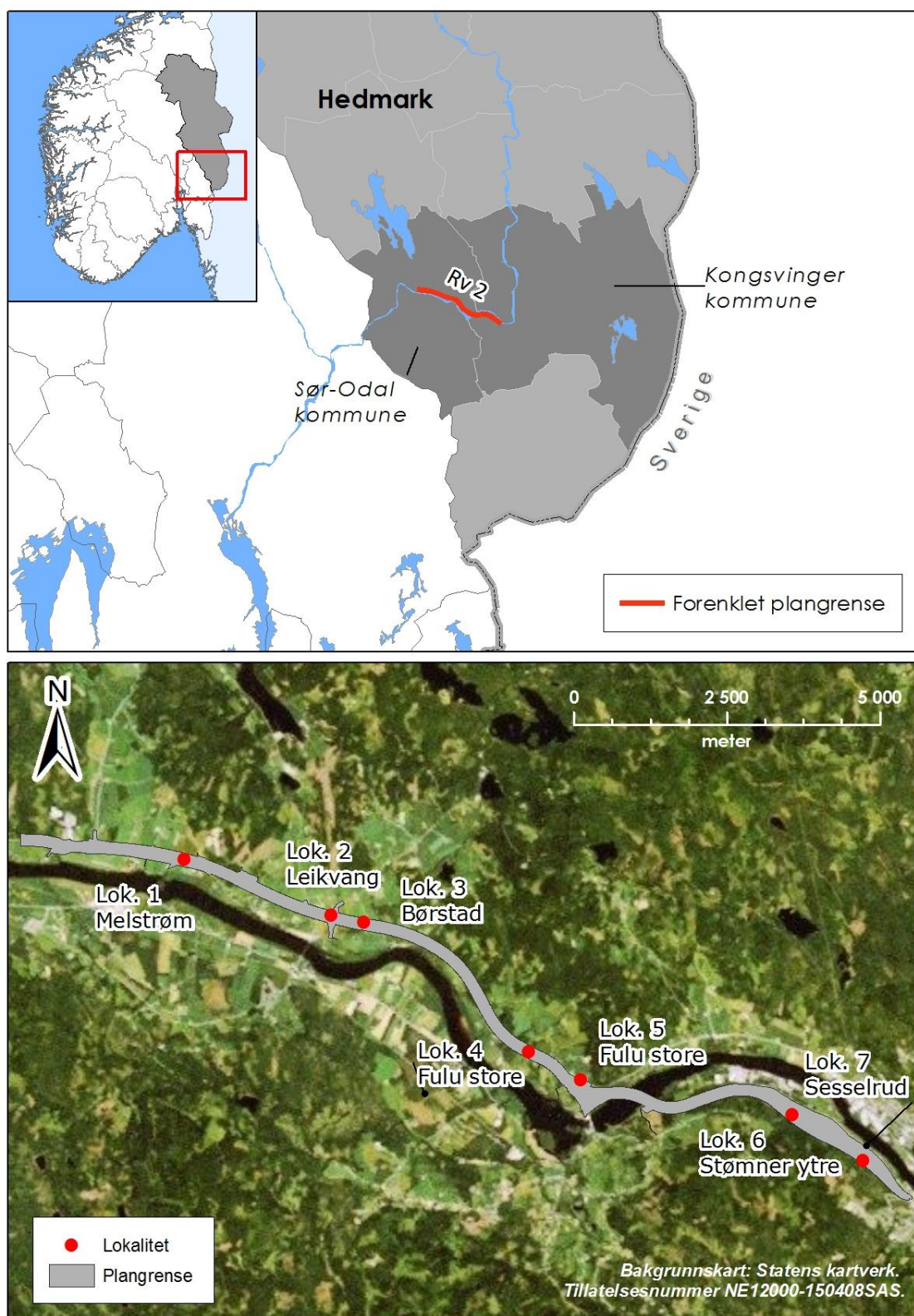
JONE RØST KILE

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Utgravningen er gjennomført som en del av prosjektet Rv2 Glåmdalen i Sør-Odal og Kongsvinger kommuner. Prosjektet omfatter utgravninger i forbindelse med bygging av ny riksvei 2 og finansieres av Statens vegvesen. Veistrekningen vil til sammen utgjøre ca. 60 km og gå gjennom Ullensaker og Nes kommuner i Akershus samt Sør-Odal og Kongsvinger kommuner i Hedmark. Veiprojektet er planlagt som fire delstrekninger, og omfattes av flere reguleringsplaner. Den vestre strekningen, Kløfta-Nybakk i Ullensaker kommune, utgjorde første utbyggingsetappe og er ferdigstilt. I den forbindelse ble det foretatt arkeologiske undersøkelser av seks lokaliteter (Simonsen og Martens 2008). Prosjektet Rv2 Glåmdalen gjelder de østligste 16,5 km av strekningen (se kart) og omfattes av to reguleringsplaner. I forbindelse med planleggingen av veiprojektet gjennomførte Hedmark fylkeskommune registreringer i 2007 (Eggen og Lia 2008). Fylkeskommunen oversendte saken til Riksantikvaren for behandling i henhold til kulturminneloven § 8, 4. ledd i brev av 4. juni 2008. Kulturhistorisk museum oversendte sin uttalelse til Riksantikvaren i brev av 2. september 2008. Riksantikvaren ga dispensasjon med vilkår om arkeologiske undersøkelser for de berørte kulturminnene i brev av 16.09. 2008. Tiltakshaver Statens Vegvesen bestilte utgravninger 19. februar 2009. De arkeologiske undersøkelsene ble gjennomført fortløpende i perioden 17. 08. – 08.10. 2010

RAPPORTER RV2 GLÅMDALEN, SØR-ODAL OG KONGSVINGER KOMMUNER	FORFATTER	LOKALITETSNAMN	KULTURMINNETYPER	C-NUMMER
1 Delrapport 1 Leikvang: Bosetningsspør; hus, kokegroper og grøfter fra eldre og yngre jernalder	G. B. Bukkemoen	Leikvang, Lokalitet 2	Bosetningsspør	C57713- C57715
2 Delrapport 2 Melstrøm: Aktivitets- og produksjonsspør fra jernalder og middelalder	J. R. Kile	Melstrøm, Lokalitet 1	Aktivitets- og produksjonsspør	C57680
3 Delrapport 3 Børstad: Hus fra middelalder og kokegrop fra romertid	J. R. Kile	Børstad, Lokalitet 3	Bosetningsspør	C57681
4 Delrapport 4 Fulu store: Grav, tørkegrop, kokegroper og nedgravninger fra eldre jernalder	D. E. Færø Olsen	Fulu store, Lokalitet 4	Bosetningsspør	C57682 og C57683
5 Delrapport 5 Fulu store: Bosetningsspør fra bronsealder og eldre jernalder, og produksjonsspør fra middelalder	D. E. Færø Olsen	Fulu store, Lokalitet 5	Bosetnings- og produksjonsspør	C57684 og C57685
6 Delrapport 6 Stømner ytre: Kullgrop og hulvei Sesselrud: Rydningsrøys fra nyere tid	G. Steinskog	Stømner ytre, Lokalitet 6, Sesselrud, Lokalitet 7	Kullgrop, hulvei og rydningsrøys	C57705

Tabell 1. Oversikt over delrapporter tilknyttet prosjektet Rv 2 Glåmdalen.

Figur 1. Øverst: Oversiktskart over Sør-Norge, Sør-Odal og Kongsvinger med prosjektområdet avmerket. Nederst: Oversiktskart over prosjektområdet med alle lokalitetene avmerket. Kart: KHM.

2. DELTAGERE, TIDSRØM

Undersøkelsen fant sted i tidsrommet 20. august - 3. september 2010. Med unntak av et par dager med kraftig regn, var det stort sett opphold og stabile værforhold i perioden.

Navn	Stilling	Periode	Antall dagsverk	Antall ukesverk
Inger Marie Berg-Hansen	Prosjektleder			
Grethe Bjørkan Bukkemoen	Utgravningsleder			
Jone Røst Kile	Feltleder	20.08.-3.09.10	11	2,2
Hilde Melgaard	Feltassistent	20.08.-3.09.10	11	2,2
Tom Davies	Feltassistent	20.08.-27.08.10	6	1,2
Sum			28	5,6
Turid Brox Nilsen	Innmåler	23.08.-30.08.10	1,2	0,24
Bjørn Svendsen	Maskinfører	20.08.-26.08.10	4,5	0,9

Tabell 2. Oversikt over personale og tidsbruk

3. FORMIDLING

Arkeolog Åsa Rommetveit Celius var ansatt som formidlingsansvarlig under utgravningsarbeidet. Hun holdt omvisninger for skoleklasser og andre besøkende, og sørget for internettpresentasjoner via vår utgravningsblogg på Åpen arkeologi som er tilgjengelig på Kulturhistorisk museums hjemmeside <http://www.khm.uio.no/>.

De arkeologiske undersøkelsene langs Rv2 ble omtalt i nettavisen Odalsportalen 13. september 2010.

4. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER

Det undersøkte området ligger i dyrket mark i et landskap med store jorder og spredte skogholt som skråner opp mot skogkledde høydedrag i nord og flater av ned mot Glomma i sør. Lokaliteten (ID-114938 og ID-114939) ligger på en svakt sørvendt flate akkurat ved hjørnet av et overgrodd markskille, 40-50 meter øst for et hogstfelt. Markskillet markerer eiendomsgrensa mellom Børstad, 13/1 og Sundby, 16/7 og fortsetter i rett linje mot sør og vest. Dagens riksvei 2 går omtrent 300 meter sør for planområdet, med Glomma ytterligere 300 meter mot sør. Brukene under Sundby ligger på begge sider av dagens riksvei 2 i sørvest. Børstads gårdstun ligger litt oppe i åsen omtrent 400 meter mot nord-nordvest med god utsikt utover de åpne jordene.

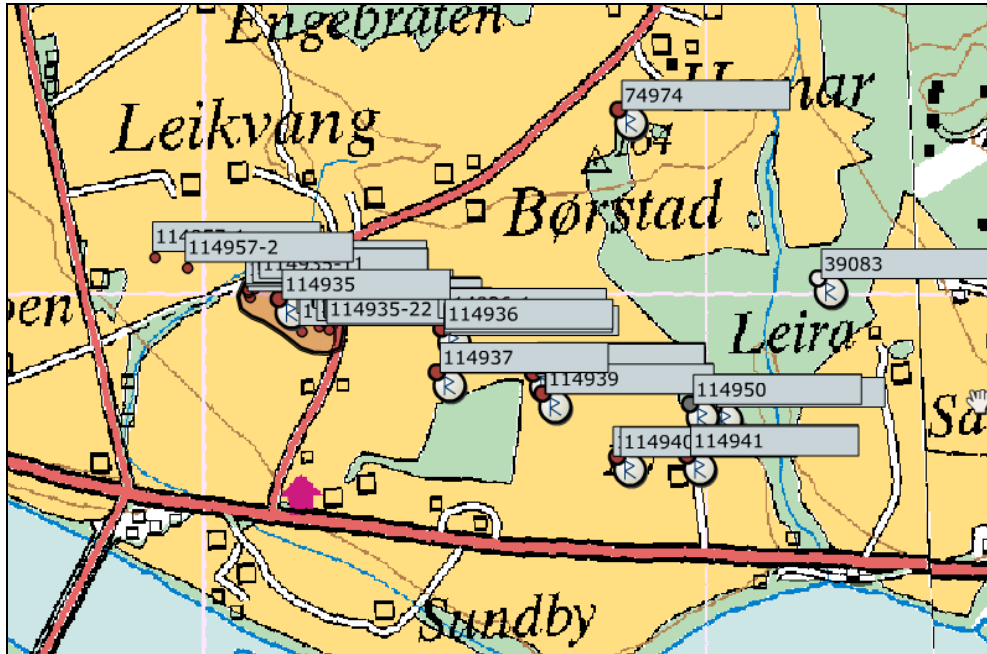
Gården Børstad skal være ryddet i tidlig vikingtid og er nevnt i skriftlige kilder første gang under navnet Borgalstodom i 1413. Navnet kan stamme enten fra norrønt Borgarsstaðir avledet fra mannsnavnet Borgarr eller Borgarstaðir fra eieformen av borg (Rygh 1900). Gården har blitt delt og sammenslått i flere omganger mellom 1660 og 1774 (Kirkeby og Amdal 1999).

Figur 2. Kart over lok. 3, Børstad

På gården Hamar (12/1) er det registrert et gravfelt bestående av seks rundhauger (ID-74974). Gravfeltet ligger på en åsrygg 300 meter vest-nordvest for tunet på Børstad. Haugene er ikke arkeologisk undersøkt, men stammer trolig fra jernalder. Under Hedmark fylkeskommunes registreringer av den nye veitraseen i 2007 (Eggen og Lia 2008), ble det påvist flere arkeologiske strukturer på diverse bruk under gården Børstad. De fleste av disse ble regulert til bevaring eller undersøkt gjennom utvidet registrering. Sørøst for utgravningsområdet ligger det fire lokaliteter (ID-114940, 114941, 114949 og 114950) som omfatter en rydningsrøys, en grop og tre kokegroper med dateringer til førromersk jernalder og romertid. I vest ligger det to lokaliteter (ID-114936 og 114937) med en nedgravning og fire kokegroper med dateringer

til førromersk jernalder. Det ble i tillegg registrert en større lokalitet (ID-114935) med bosetningsspor 450 meter mot vest-nordvest som ble undersøkt av Kulturhistorisk museum parallelt med undersøkelsen på Børstad (se Leikvang, lok 2, delrapport 1).

Figur 3. Oversikt over registrerte fornminner i området rundt Børstad. Hentet fra Askeladden

5. UTGRAVNINGEN

5.1 PROBLEMSTILLINGER – PRIORITERINGER

Planområdet ble undersøkt ved maskinell sjakting av Hedmark fylkeskommune høsten 2007. Under registreringen fremkom det til sammen sju strukturer, hvorav tre kokegropser og fire stolpehull. De påviste kulturminnene faller innenfor et av satsingsområdene for Kulturhistorisk museums virksomhet, med fokus på bosetning og gårdsutvikling. Følgende problemstillinger var relevante ved den arkeologiske undersøkelsen (jf. Lønaas og Berg-Hansen 2009):

- Identifisering av huskonstruksjoner og indre organisering/funksjonsinndeling av bygningene.
- Identifisere og lokalisere hvilke aktiviteter som har foregått på eller nær gårdstunet.
- Datering av de enkelte anleggene, datering av bruksfasen(e) innenfor den enkelte lokalitet, samt eventuell tidsmessig samtidighet med andre nærliggende kulturminner.
- Representerer funnområdene en kontinuerlig bosetning over lang tid, eller utgjør de ulike områdene en kortvarig (samtidig) eller flere separate bosetninger?
- Relasjon mellom det enkelte funnområdet og samtidige kulturminner i nærheten.

- Kokegroper og deres funksjon – innsamling av statistiske data. Er det sammenheng mellom størrelse, form og datering?
- Belyse hvilke aktiviteter som har foregått i forbindelse med bruken av kokegroperne. Er det spor etter deponering av gjenstander eller ubrente bein i kokegroperne som kan settes i forbindelse med rituell aktivitet? Er det spor etter bygninger eller groper/anlegg/plasser hvor det kan ha foregått aktiviteter i tilknytning til kokegroperne?

5.2 UTGRAVNINGSMETODE

Under utgravningen ble maskinell flateavdekking anvendt for å fjerne matjord i de aktuelle områdene ved hjelp av en 14 tonn gravemaskin med pusskuff og renseskjær. På forhånd ble Børstad gitt nummerserien 4001-5000, som ble brukt til både strukturer, funn og prøver. Henvisninger til R-numre i rapporten viser til nummereringen utført under registreringen (Eggen og Lia 2008).

Figur 4. Cf34257_014. Flateavdekking ved Hilde Melgaard og Turid Brox Nilsen. Retning mot Ø. Foto: Jone Røst Kile

Framkomne strukturer ble nummerert fortløpende, renses fram og digitalt innmålt i plan. Også feltets ytterkanter ble innmålt. Tiltakshaver satte på forhånd ut fastmerker med GPS. Alle koordinater som ble benyttet var i WGS 84, Euref 89 sone 32N. Innmåling i felt ble gjort med en Leica. totalstasjon i 1100-serien og tilhørende prismestang med prisme og fjernstyring.

Alle strukturene på feltet som ble tolket som rester etter forhistoriske aktiviteter ble undersøkt, og dermed også dokumentert i plan og profil med fotografering og tegning i skala 1:20. Alle undersøkte strukturer ble beskrevet på et eget strukturskjema. Informasjonen om strukturene ble senere lagt inn i museets strukturbase. Det ble tatt ut kull- eller makroprøver fra profilet av de fleste snittede strukturene. Skoningsstein fra stolpehullene og varmpåvirket stein fra kokegroperne ble målt i liter.

Det ble brukt et digitalt speilreflekskamera til all fotografering i felt. Bildene ble lagt inn i KHMs fotobase under Cf57681. Funnene og prøvene fra utgravningen ble katalogisert under C57681.

Til databearbeiding ble programvarene Leica. GeoOffice 2.0 og ArcGIS 9.3 benyttet. I felt ble alle data lagret som enkeltpunkt på et PCMCIA-kort i totalstasjonen. Disse ble deretter importert til GeoOffice, og her konvertert til shape-filer som kunne bearbeides i ArcMap. Her ble punktene gjort om til polygoner via programutvidelsen "ET GeoWizards". De ferdige shapefilene ble til slutt lagret i en geodatabase i ArcGIS. ArcGIS ble også brukt i ferdigstilling av kartene til rapporten. Alle kartdata og metadata er avlevert Dokumentasjonsseksjonen ved Kulturhistorisk museum etter felles mal og lagret digitalt i museets arkiver.

5.3 UTGRAVNINGENS FORLØP

Avdekkingen ble påbegynt øst- og sørover fra hjørnet dannet av markskillet som markerer eiendomsgrensen mellom gårdene Børstad (13/1) og Sundby (16/7). I løpet av de to første dagene ble de fire registrerte stolpehullene S4002 (R12/1), S4007 (R12/2), S4010 (R12/3) og S4012 (R12/4) og den registrerte kokegropa S1011 (R12/5) gjenfunnet, i tillegg framkom ytterligere tre store stolpehull av samme type (S4001, S4009 og S4013). Stolpene ble definert som del av hus I. I området rundt stolpehullene dukket det også opp en del små, ujevne mulige nedgravninger. Et av de store stolpehullene lå helt inn mot det overgrodde markskillet, og det ble derfor bestemt at denne skulle fjernes og at også deler av jordet på Sundby, 16/7, skulle undersøkes. Før vi gikk i gang med dette, ble imidlertid området øst for eiendomsskillet avdekket ferdig. Matjorda ble fjernet i et 5-10 meter bredt område utenfor de påviste stolpene uten at det dukket opp spor av andre strukturer.

Maskinen ble så flyttet ca. 30 meter sørøst for hus I der det var registrert to kokegroper. Disse var imidlertid vanskelige å gjenfinne under avdekking, da de var sterkt skadet av pløying. Den ene, S4016 (R23/1), ble identifisert som en utflytende ansamling med kull og enkelte skjørbrente stein. Den andre, S4017 (R23/2), var kun bevart som en ujevn flekk med varmepåvirket leire. Også her ble det åpnet et større område rundt strukturene, samt en sjakt mellom de to avdekte feltene, men uten at flere strukturer framkom.

Det overgrodde markskillet ble hovedsakelig fjernet ved hjelp av gravemaskin, men en del store stubber og rotsystemer krevde i tillegg bruk av øks og rotsakser. Over undergrunnen lå et 10-15 cm tykt lag med matjordslignende fyllmasser som ble skrapet av med maskinen. I det overgrodde området kom det fram to steinansamlinger, S4018 og S4019, som begge besto av to store steinblokker og en del mindre stein. S4019 befant seg akkurat der man ville forvente å finne det åttende stolpehullet i den avdekte huskonstruksjonen. Hus I ble så avgrenset ved at matjorda ble fjernet også et stykke vest for eiendomsskillet på jordet tilhørende gården Sundby.

Figur 5. Cf34257_025. Fjerning av markskillet. Jone Røst Kile og Hilde Melgaard. Retning mot V. Foto: Tom Davies

Under avdekkingen gikk stort sett to til tre personer sammen med maskinen og rensset opp ved bruk av krafse. Det ble anvendt 4,5 dagsverk med maskin. Under denne tiden ble også de to steinansamlingene S4018 og S4019 dokumentert og snittet slik at gravemaskinen kunne bidra til å fjerne de store steinblokkene. Det ble totalt avdekket 885 m².

Etter avdekking ble stolpehullene i hus I rensset opp og dokumentert. Flere små strukturer rundt de store stolpehullene ble avskrevet som rester etter plogspor. De resterende strukturene ble alle undersøkt ved snitting. Stolpehullene viste seg å være svært dype og besto alle av to tydelige faser. Etter snitting ble profilet dokumentert, og makrofossilprøver tatt ut fra begge faser. I tillegg ble det tatt ut en kullprøve fra den best bevarte kokegropa, S4011.

5.4 KILDEKRITISKE FORHOLD

Planområdet lå i dyrket mark og deler av feltet var preget av dype plogspor. De fleste av de registrerte strukturene var blitt tildekket med veiduk før gjenfylling av sjaktene, men en del av disse dukene var imidlertid blitt forflyttet av ploget i løpet av de siste årenes dyrkning. Flere av strukturene var dermed ytterligere skadet siden registreringen fant sted. Dette gjaldt spesielt i det sørøstre området med kokegropene S4016 og S4017.

5.5 STRUKTURER OG KONTEKSTER

Undergrunnen på området besto av gulbrun siltblandet leire. Undergrunnen var steinfri og dekket av et 25-35 cm tykt matjordslag.

Figur 6. Oversikt over utgravningsområdet

Det ble avdekket 19 strukturer under utgravningen. Av disse ble åtte avskrevet etter nærmere undersøkelse. De gjenværende elleve strukturene besto av åtte stolpehull og tre kokegrop.

5.5.1 Hus I

Figur 7. Cf34257_058. Oversikt over hus 1. Steinsamling S4018 til høyre i bildet. Retning mot V. Foto: Tom Davies

Det ble påvist åtte massive stolpehull fordelt på fire par, som lå orientert omtrent øst – vest. Stolpefagdybden var 3,2 - 3,7 meter, mens avstanden mellom parene var på 6,4 - 6,5 meter. Huset har hatt en lengde på minst 10,1 m og en minste bredde på 6,4 m. Stolpene hadde små variasjoner som kom tydeligst fram i størrelse og mengde skoningsstein, men ellers fulgte de stort sett samme mønster. En av stolpene (S4019) skilte seg imidlertid noe ut, og vil derfor omtales for seg.

	Søndre stolperække (fra V mot Ø)	Grind- bredde	Nordre stolperække (fra V mot Ø)
Par	S4013	6,4 m	S4019
Grindavstand/avstand til neste stolpehull i rekken (stolpefagdybde)	3,4 m		3,7 m
Par	S4012	6,4 m	S4007
Grindavstand/avstand til neste stolpehull i rekken (stolpefagdybde)	3,2 m		3,7 m
Par	S4010	6,5 m	S4002
Grindavstand/avstand til neste stolpehull i rekken (stolpefagdybde)	3,5 m		3,3 m
Par	S4009	6,5 m	S4001

Tabell 3. Oversikt over takbærende stolpehull i hus 1 med grindbredde og stolpefagdybde

Alle stolpehullene hadde en ujevn, oval form i plan med en del stein synlig i overflaten. Det ble observert store mengder stein under snitting, generelt noe økende i mengde og størrelse dypere i strukturen. Øverste delen av nedgravningene var fylt med gråbrun, porøs, sterkt humusholdig silt som klart skilte seg fra den lyse, kompakte leirundergrunnen. Det nederste laget inneholdt derimot lite humus, var kun en nyanse mørkere enn undergrunnen og ville vært svært vanskelig å avgrense sikkert hvis det ikke hadde vært for mengden stein i fyllmassene. De nederste steinene i strukturen lå delvis presset ned i undergrunnen. I det øverste laget ble det funnet fragmenter av forholdsvis moderne gjenstander som tegl, porselen og korrodert jern.

Figur 8. Cf34257_072 og Cf34257_134. Stolpehull S4013. Retning mot N i plan, mot Ø i profil.
 Foto: Jone Røst Kile og Hilde Marie Somme Melgaard

Det nederste laget antas å representere en opprinnelig stolpenedgravning med store mengder skoningsstein. Konsentrasjonen av stein i bunnen av gropa kan ha utgjort et stabiliserende fundament som stolpen har stått på. Det var ikke spor etter stolpeavtrykk i nedgravningene. De øvre lagene er trolig resultat av enten en ny bruksfase eller matjord akkumulert i forbindelse med fjerning av stolpe eller stein fra eldste fase. Funnmaterialet og de øvre lagenes omrotete karakter støtter den siste hypotesen. Det er imidlertid valgt å kalle de øvre og nedre lagene to ulike faser til tross for at de øvre fyllmassene ikke nødvendigvis representerer en egen aktivitetsfase i huset. Det ble sendt inn kullprøver til datering fra begge fasene i huset. Resultatene er sprikende og støtter dermed tolkningen av stolpehullene som omrotet. Tre dateringer faller imidlertid innenfor samme tidsperiode, 15-1600 tallet. Trolig markerer dette siste del av husets bruksfase.

Struktur	Størrelse i plan (cm)	Dybde (cm)		Skoningsstein (liter)	Vedart		Datering	
		Øvre fase	Nedre fase		Øvre fase	Nedre fase	Øvre fase	Nedre fase
S4001	130x120	33	50	60	Pinus	Betula, pinus		
S4002	140x135	29	46	110				
S4007	110x100	32	51	70	Betula, pinus	Betula, pinus	1645-1665 e.Kr.	1515-1640 e.Kr.
S4009	132x120	33	51	60				
S4010	122x120	32	60	100				
S4012	133x112	18	64	50	Betula, pinus	Pinus	90-235 e.Kr.	
S4013	160x134	32	70	160	Betula, pinus	Betula, pinus	780-885 e.Kr.	1480-1630 e.Kr.
S4019	150x124	28	54	100				

Tabell 4. Oversikt over stolpehullene i hus I

S4019

Strukturen dukket opp under det overvokste markskillet og var ved avdekning kun synlig som en ansamling av stein. S4019 besto av to store steinblokker (80 x 80 og 90 x 90 cm) omgitt av en god del mindre stein og var på overflaten nærmest identisk med den senere avskrevne S4018 som lå noen meter mot nord.

Steinsamlingen ble likevel tolket som en mulig del av hus I, da beliggenheten passet akkurat med det manglende nordvestre hjørnet i huskonstruksjonen. Strukturen ble opprinnelig snittet på midten mellom de to store steinene, og en grunn nedgravning med brungrå, humusholdige fyllmasser ble observert og dokumentert. Nedgravningen skilte seg imidlertid markant fra de dype nedgravningene i tilknytning til resten av stolpehullene, og det ble etter hvert foretatt en ny undersøkelse av strukturen. Det nye snittet ble lagt noe lenger mot øst. Profilet her viste en situasjon som tilsvarer de to fasene observert i resten av huset og følger samme mønster når det gjelder dybde, fyllmasser samt mengde og konsentrasjon av stein. Det ble målt ca. 100 liter stein fra vestre del av nedgravningen, ekskludert de store steinblokkene og resten av steinen som lå over bakkenivå.

Figur 9. Cf34257_033 og Cf34257_130. Stolpehull S4019 i plan og profil (snitt 2). Retning mot SØ i plan og mot Ø i profil. Foto: Tom Davies og Jone Røst Kile

Det som tydeligst skiller S4019 fra resten av stolpehullene i hus I, er steinsamlingen i toppen av strukturen. De to store steinene stakk forholdsvis dypt ned i det øvre laget, men det er ikke mulig å si med sikkerhet hvorvidt de stammer fra bruksfasen til huset og dermed har tjent som skoning eller har havnet her i etterkant, for eksempel i forbindelse med rydding av jorda. Undergrunnen i området er tilnærmet steinfri, noe som tyder på at steinene enten har tilhørt den opprinnelige nedgravningen eller er flyttet hit fra en eldre konstruksjon i nærheten. Steinenes dybde tyder på at de må ha blitt plassert i

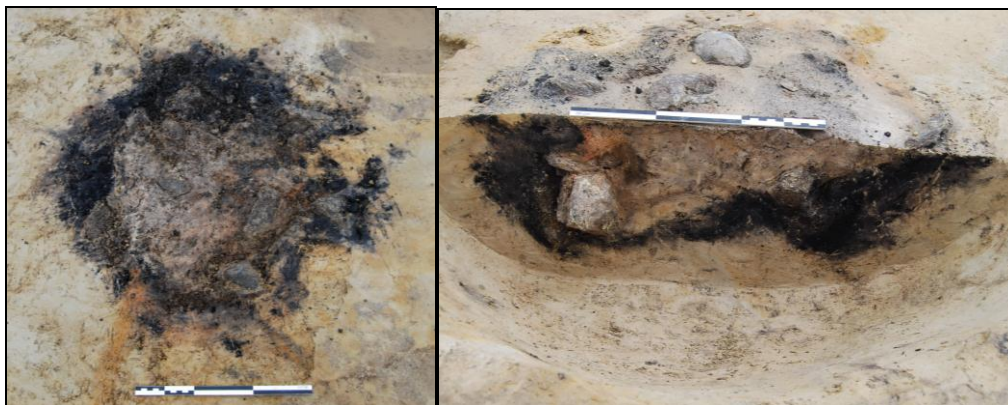
gropa samtidig med at fyllmassene i yngste fase ble akkumulert, eventuelt blitt forflyttet noe i forbindelse med forstyrrelser i denne fasen.

Det kan opprinnelig ha ligget tilsvarende steinblokker også i de andre sju stolpehullene, men dette er det ikke mulig å fastslå sikkert. Eventuelle store stein i toppen av de resterende stolpehullene vil trolig ha blitt ryddet vekk i forbindelse med dyrking i området. Nærliggende S4018 kan være dannet av to slike steinblokker, men ellers er det ikke spor av større stein eller rydningsrøyser i nærheten. Steinblokkene kan imidlertid også ha blitt brukt som byggemateriale i andre konstruksjoner i området, for eksempel i tilknytning til gårdsbygningene på Børstad gård. S4019's beliggenhet midt i et markskille vil eventuelt kunne forklare hvorfor steinblokkene er bevart nettopp her.

5.5.2 KOKEGROPER

S4011

Strukturen tilsvarer den registrerte R12/5. Gropa var klart avgrenset og hadde en svakt oval form i plan, 66 x 64 cm. Den var 19 cm dyp med skrå sider og ujevn bunn i profil. En tydelig kullrand var synlig langs ytterkantene og bunnen av nedgravningen med rester av flere forkullede stokker som lå på kryss og tvers i laget. De sentrale fyllmassene besto av lysere, kullblandet leire og silt. Det ble målt totalt 7,5 liter skjørbrent stein i vestre del. Steinen lå spredt gjennom hele strukturen, men var mest konsentrert mot kantene, i eller like innenfor kullranden. Trekull fra overflaten ble datert i forbindelse med registreringen til romertid, 240-420 e.Kr. (1710+/-40 BP, Beta-239469).

Figur 10. Cf34257_050 og Cf34257_116. Kokegrop S4011 i plan og profil. Retning mot V i plan og mot Ø i profil. Foto: Tom Davies og Jone Røst Kile

S4016

Strukturen tilsvarer den registrerte R23/1. Bunn av kokegrop som var svært ødelagt av pløying, med ytterligere ødeleggelser siden registreringen fant sted. Det var kun bevart flekker av kullblandet silt og leire sammen med enkelte skjørbrente stein i et ca. 129 x 88 cm stort område. Nedgravningen ble påbegynt snittet, men var så grunn og ujevn at profilet ikke ble dokumentert. Det var heller ingen gode kontekster for uttak av kullprøve. Det skal ha blitt observert jernslag i strukturen under registrering, men dette ble ikke gjenfunnet.

S4017

Strukturen tilsvarende den registrerte R23/2. Registrert av fylket som overpløyd kokegrop, men var totalt bortpløyd ved avdekning. Strukturen var kun mulig å identifisere som et område med rødlig, varmepåvirket undergrunn. Beskrevet som sirkulær, ca. 70 cm i diameter, med kull og skjørbrent stein i registreringsrapporten (Eggen og Lia 2008).

5.5.3 AVSKREVNE STRUKTURER

Hoveddelen av de avskrevne strukturene lå i området rundt hus I, og ble etter nærmere undersøkelse tolket som rester etter dype plogspor. Unntaket var steinansamlingen S4018 som dukket opp da vegetasjonen i reinen ble fjernet. Den besto av to store steinblokker (100 x 80 og 80 x 70 cm) med flere mindre stein mellom og rundt seg. Den minnet veldig om S4019 som lå i reinen noen meter lenger mot sør, og som er tolket som en av stolpene i hus I. Steinsamlingen ble likevel avskrevet etter snitting da steinene lå i et tynt lag med matjord uten spor av nedgravning under. Strukturen er tolket som en ansamling rydningsstein. Undergrunnen i området er så godt som fullstendig steinfri, noe som tyder på at steinene i S4018 kan stamme fra eldre aktivitetsspor i området. Steinblokkene kan opprinnelig ha vært en del av konstruksjonen rundt hus I, men kan også ha tilhørt andre strukturer som vi av en eller annen grunn ikke har gjenfunnet under utgravningen.

5.5.4 FUNNMATERIALE

Under utgravningen ble det stort sett gjort funn av antatt etter-reformatoriske gjenstander som tegl, koks, porselen og jernfragmenter. Disse ble funnet i øvre fase av stolpehullene, generelt nær overflaten av topplaget. I tillegg ble det funnet to små biter av jernslag, ett som løsfunn og ett i øvre del av stolpehull S4002. Selv om også slaggbiterne kan stamme fra nyere tid, er de likevel tatt inn og katalogisert.

Funnmaterialet fra stolpehullene underbygger dateringene av husets yngste fase til tidlig etter-reformatorisk tid, 15-1600-tallet.

5.5.5 NATURVITENSKAPELIGE PRØVER

Det ble tatt ut to kullprøver i felt, en fra et smalt kullsjikt i øvre fase av stolpehull S4002, en fra kullranden i bunnen av kokegrop S4011.

Det ble i tillegg tatt ut 16 makrofossilprøver fra stolpehullene, en prøve fra hver fase pr. struktur. Det ble plukket ut trekull fra jordprøvene ved flottering for makrofossiler.

Til sammen åtte kullprøver ble sendt til vedartsanalyse, og fem av disse ble sendt videre for datering. (jf. Vedlegg 8.5.1). To makroprøver ble sendt til analyse hos Anine Moltsen, NOK, men det ble ikke funnet makrofossiler i prøvene.

5.5.6 DATERING

Fra registreringen foreligger det en datering fra overflaten av kokegropa S4011 til 240 - 420 e. Kr.

Fem kullprøver fra hus I er datert ved Nasjonallaboratoriet for ¹⁴C-datering ved NTNU. Resultatene er til dels sprikende og viser ingen klare skiller mellom de to fasene. Dateringene gir imidlertid en indikasjon på aktivitet på 15-1600 tallet. Også funnmaterialet fra øvre lag i stolpehullene tyder på at yngste fase i huset har en etter-reformatorisk datering.

Struktur	Kullprøvenr.	TRa-nummer	Fase	Vedart for datering	Datering
S4007	KP4029	TRa-3183	Øvre	Betula	1645-1665 e.Kr.
S4007	KP4021	TRa-2413	Nedre	Betula	1515-1640 e.Kr.
S4012	KP4033	TRa-3184	Øvre	Betula	90-235 e.Kr.
S4013	KP4034	TRa-2415	Øvre	Betula	781-885 e.Kr.
S4013	KP4026	TRa-2414	Nedre	Betula	1480-1630 e.Kr.

Tabell 5. Oversikt over innsendte kullprøver og dateringer

5.5.7 ANALYSERESULTATER

Statsstipendiat Helge I. Høeg (2010) har vedartsbestemt åtte av kullprøvene, fire fra hver fase av stolpehullene. Resultatene viser at det har vært brukt mest furu i begge fasene i de fire analyserte stolpehullene. I seks av prøvene, fordelt på begge faser, ble det også funnet rester etter bjørk.

5.6 VURDERING AV UTGRAVINGSRESULTATENE, TOLKNING OG DISKUSJON.

Det ble påvist elleve strukturer ved den arkeologiske undersøkelsen. Disse omfattet tre kokegroper og åtte stolpehull. Åtte strukturer ble avskrevet.

De viktigste problemstillingene i prosjektplanen i forbindelse med kokegroper er knyttet til innsamling av statistiske data angående form, størrelse og datering. Det var også ønskelig å undersøke eventuelle spor etter funksjon, samt aktiviteter som kan ha hatt tilknytning til bruken av kokegropene. Av de tre kokegropene som ble avdekt på Børstad, ble kun en ¹⁴C-datert, da de andre to var for dårlig bevart. Gropa, som ble datert under registreringen, er fra romertid og ligger like ved et av stolpehullene i hus I, ca. 30-40 meter nord-nordvest for de to andre. Den best bevarte kokegropa har omtrentlig sirkulær form. Også de to andre har trolig vært avrundet, men de var kun bevart som ujevne flekker i undergrunnen ved utgravningen. En eventuell samtidighet mellom de tre kokegropene er ikke mulig å fastslå, men det er ikke umulig at også de to andre kan stamme fra omtrent samme periode. Andre undersøkelser viser at kokegroper er mest vanlige i perioden eldre jernalder - folkevandringstid, selv om det finnes både eldre og yngre eksemplarer.

Det er registrert flere andre kokegropser i området rundt lokaliteten på Børstad, og på Leikvang 14/2 (lok 2, delrapport 1) ble det undersøkt minst 42 kokegropser. Dateringene spenner fra førromersk jernalder til folkevandringstid. På samme lokalitet ble det påvist rester av minimum to hus, også disse med dateringer til jernalder. Nærheten til andre bosetningsspor tyder på at kokegropene på Børstad kan ha ligget i utkanten av et gårdsområde eller i utmark.

Kokegropser er et kulturminne som gjenfinnes på mange ulike lokaliteter, både som enkeltliggende eksemplarer og i større eller mindre ansamlinger. Bruken av kokegropser er omdiskutert og kan ha variert ut fra variabler som datering, størrelse, form og plassering, uten at det er funnet noen klar sammenheng mellom disse ulike elementene (Gjerpe, 2008: 45-57; Gustafson, Heibreen og Martens 2005). Det ble observert et fragment av jernslag i overflaten til en av gropene under registrering. Denne ble ikke gjenfunnet, men mest sannsynlig stammer den fra samme aktivitet som har etterlatt jernslag andre steder på lokaliteten, antagelig i nyere tid. Det er ikke funnet spor etter dyrebein i noen av de undersøkte kokegropene. Det er likevel mest vanlig å knytte gropene til tørrkoking av mat.

De åtte kraftige stolpehullene funnet på lokaliteten danner fire grindpar i en huskonstruksjon. Det var ingen spor av veggstolper, vegggrøfter eller ildsted i forbindelse med husområdet. Bygningens funksjon kan ikke bestemmes sikkert, da det ikke er gjort noen funn som kan knyttes til aktivitet og bruk. Mangelen på ildsted og den enskipete konstruksjonen tyder imidlertid på at huset ikke har vært brukt som bolig. Det er observert at stolper i tilknytning til antatte lagerbygninger i form av såkalte firestolperskonstruksjoner generelt er dypere og kraftigere skodd enn stolper i bolighus (Gjerpe og Østmo 2008). Hus I på Børstad er ikke en firestolperskonstruksjon, men det kan muligens være en større konstruksjon basert på lignende prinsipper.

Alle stolpehullene var svært dype med kraftig skoning, og et markert lagskille i nedgravningen ble tolket som resultat av to aktivitetsfaser. Den øverste fasen har en omrota karakter og inneholdt i tillegg fragmenter av bl.a. tegl og porselen, noe som tyder på at denne ble dannet i etterkant av at huset var gått ut av bruk. Det foreligger fem dateringer fra stolpehull i huset, men resultatene gir ingen entydige svar angående datering av fasene. Datering av stolpehull er generelt problematisk da det daterte materialet kan representere både eldre, samtidige og yngre aktiviteter på stedet. Trekull fra eldre avsviing, dyrkning og andre aktiviteter i området kan blandes inn i sekundære kontekster. I tillegg kan yngre trekull ha funnet veien ned mellom skoningssteinene og havnet i en eldre kontekst. Tre av dateringene er fra samme periode innenfor tidsrommet 1480 og 1665, noe som tyder på at husets siste aktivitetsfase kan knyttes til dette tidsrommet. Denne siste fasen har trolig bestått i at rester av stolper og/eller overflatestein i stolpehullene ble ryddet vekk, noe som tyder på at husets primære bruksfase trolig har vært noe tidligere, antagelig i sen middelalder. Det kan imidlertid ikke utelukkes at huset har hatt en tidligere bruksfase som gjenspeiles i en av de eldre dateringene.

Stolpebygde hus var vanlig gjennom hele jernalderen, men i middelalder overtok laftekonstruksjon som den vanligste byggeskikken. Laftehus hvilte på liggende trestokker eller steinheller og etterlater dermed få eller ingen spor i undergrunnen. Bygningen på Børstad har derimot dype, kraftige stolper satt ned i bakken. Det finnes få eksempler på stolpebygde hus datert til middelalder noe som gjør at det er få paralleller å sammenligne med. Det er heller ikke spor av andre bosetningsspor fra samme periode i umiddelbar nærhet til huskonstruksjonen. Børstad gård skal være nevnt i skriftlige kilder fra begynnelsen av 1400-tallet, noe som taler for at husområdet kan ha vært i bruk samtidig med gården. Avstanden fra dagens gårdstun til husområdet er imidlertid såpass stor, at det er vanskelig å argumentere for noen sikker relasjon mellom disse to. Det er likevel trolig at bygningen kan ha tilhørt gården eller et annet gårdstun i nærheten som et slags uthus eller lagerbygning.

6. KONKLUSJON

I perioden 20.08. – 3.09. 2010 ble det foretatt en arkeologisk utgravning på Børstad 13/1, Sør-Odal, Hedmark. Ved maskinell flateavdekning ble det undersøkt et område på 885 m², og avdekket 19 strukturer, hvorav 8 senere ble avskrevet. De resterende strukturene omfattet åtte stolpehull og tre kokegroper hvorav en er datert til romertid, 240-420 e.Kr. Stolpehullene lå på to rekker som antagelig representerer de takbærende stolpene i en enskipet bygning på minimum 10,1 x 6,4 m. Det var to tydelige faser i alle stolpenedgravningene, der den øverste trolig er dannet i etterkant av husets primære bruksfase. Kullprøvene tatt ut fra stolpehullene har fått noe sprikende dateringer, men resultatene tyder på at huset i alle fall har vært i bruk under sen middelalder. Bygningens funksjon er ukjent, men den har trolig vært en form for uthus eller lagerbygning.

Dateringene tyder på at området har vært i bruk i to ulike perioder, med bruk av kokegroper i romertid, og bosetning eller annen gårdsaktivitet i middelalder. Den spredte aktiviteten tyder på at området også i forhistorien har vært marginalt.

7. LITTERATUR

Bukkemoen, Grethe og I. M. Berg-Hansen (under utarbeidelse): *Rv2 Glåmdalen, delrapport 1, Leikvang: Bosetningsspor; hus, kokegroper og grøfter fra eldre og yngre jernalder*. KHM's arkiv.

Eggen, I. M. og Lia, Ø. 2008: *Arkeologisk registrering Rv2 Slomarka – Kongsvinger*. Hedmark fylkeskommune.

Gjerpe, Lars Erik (red.) 2008: *Kulturhistoriske, metodiske og administrative erfaringer*. E18-prosjektet Vestfold, bind 4. Varia 74. Kulturhistorisk museum, Fornminneseksjonen.

Gjerpe, Lars Erik og Mari Østmo 2008: Hus fra romertid-merovingertid og graver fra førromersk jernalder. I *Hus, boplass- og dyrkningsspor*. E18-prosjektet Vestfold, bind 3. Varia 73. Red. Gjerpe, Lars Erik. Kulturhistorisk museum, Fornminneseksjonen.

Gustafson, Heibreen og Martens 2005: *De gåtefulle kokegroper*. Artikkelsamling. Varia 58, Kulturhistorisk museum, Fornminneseksjonen.

Høeg, Helge 2010: *Enkel vedartsanalyse fra Børstad*. KHM's arkiv.

Kirkeby, B. og Amdal M. 1999: *Sør-Odal bygdebok*. Bind 2. Sør-Odal kommunale bygdebokutvalg. Skarnes.

Lønaas, O. C. og I. M. Berg-Hansen 2009: *Prosjektbeskrivelse. Ny riksvei 2, Hedmark. Slomarka – Melstrøm, Sør-Odal og Kongsvinger k*. KHM's arkiv.

Rygh, Oluf 1900: *Norske gårdsnavne*.

http://www.dokpro.uio.no/perl/navnegransking/rygh_ng/rygh_visetekst.prl?s=n&Vise=Vise&KRYSS41511%409423=on

8. VEDLEGG

8.1. STRUKTURLISTE

Struktur	Tolkning	Kontekst	Form	Dimensjon (cm)	Dybde (cm)	Kommentarer	Datering	
							Øvre fase	Nedre fase
S4001	Stolpehull	Hus I	Ujevn	130x120	50	Skoningsstein 60 l		
S4002	Stolpehull	Hus I	Oval	140x135	46	Skoningsstein 110 l		
S4003	Avskrevet			0	0	Plogspor		
S4004	Avskrevet			0	0	Plogspor		
S4005	Avskrevet			0	0	Plogspor		
S4006	Avskrevet			0	0	Plogspor		
S4007	Stolpehull	Hus I	Oval	110x100	51	Skoningsstein 70 l	1645-1665 e.Kr. (255 ±30 BP)	1515-1640 e.Kr. (330 ±25 BP)
S4008	Avskrevet			0	0	Plogspor		
S4009	Stolpehull	Hus I	Ujevn	130x120	51	Skoningsstein 60 l		
S4010	Stolpehull	Hus I	Oval	122x120	60	Skoningsstein 100 l		
S4011	Kokegrop		Oval	66x64	19	Skjørbrent stein 7,5 l	240-420 e.Kr. (1710±40 BP)	
S4012	Stolpehull	Hus I	Oval	133x112	64	Skoningsstein 50 l	90-235 e.Kr. (1860 ±45 BP)	
S4013	Stolpehull	Hus I	Oval	160x134	70	Skoningsstein 160 l	780-885 e.Kr. (1210 ±30 BP)	1480-1630 e.Kr. (365 ±25 BP)
S4014	Avskrevet			0	0	Plogspor		
S4015	Avskrevet			0	0	Plogspor		
S4016	Kokegrop		Oval	129x88	4	Svært overpløyd		
S4017	Kokegrop			0	0	Bortpløyd		
S4018	Avskrevet		Ujevn	192x160	0	Plogspor		
S4019	Stolpehull	Hus I	Oval	150x124	54	Skoningsstein 100 l		

8.2. FUNN OG PRØVER

8.2.1 LISTE OVER FUNN

Funnnummer	Museumsnr	Struktur	Gjenstand	Kommentar	Vekt
F4002	C57681/1	S4002	slagg	1 fragment	3,1 g
F4009	C57681/2		slagg	Løsfunn, 1 fragment	9,3 g

8.2.2 LISTE OVER KULLPRØVER

Prøvenr	Museumsnr	NTNU Lab. nr.	Kontekst	Vekt	Vedart	Datering BP	Kalibrert datering
KP4019	C57681/3		S4001 Stolpehull, lag 3	0,1 g	Pinus (furu), Betula (bjørk)		
KP4027	C57681/4		S4001 Stolpehull, lag 2	0,2 g	Pinus (furu)		
KP4001	C57681/5		S4002 Stolpehull, lag 1	9,9 g			
KP4020	C57681/6		S4002 Stolpehull, lag 3	0,1 g			
KP4028	C57681/7		S4002 Stolpehull, lag 2	0,1 g			
KP4021	C57681/8	TRa-2413	S4007 Stolpehull, lag 2	0,3 g	Pinus (furu), Betula (bjørk)	330 ± 25 BP	1515-1640 e.Kr.
KP4029	C57681/9	TRa-3183	S4007 Stolpehull, lag 1	0,4 g	Pinus (furu), Betula (bjørk)	255 ± 30 BP	1645-1665 e.Kr.
KP4023	C57681/10		S4009 Stolpehull, lag 3	<0,1 g			
KP4031	C57681/11		S4009 Stolpehull, lag 2	0,2 g			
KP4024	C57681/12		S4010 Stolpehull, lag 3	<0,1 g			
KP4032	C57681/13		S4010 Stolpehull, lag 2	0,2 g			
KP4010	C57681/14		S4011 Kokegrop, kullrand	8,9 g			
KP4025	C57681/15		S4012 Stolpehull, lag 2	<0,1 g	Pinus (furu)		
KP4033	C57681/16	TRa-3184	S4012 Stolpehull, lag 1	0,3 g	Pinus (furu), Betula (bjørk)	1860 ± 45 BP	90-235 e.Kr.
KP4026	C57681/17	TRa-2414	S3013 Stolpehull, lag 2	0,1 g	Pinus (furu), Betula (bjørk)	365 ± 25 BP	1480-1630 e.Kr.
KP4034	C57681/18	TRa-2415	S4013 Stolpehull, lag1	0,4 g	Pinus (furu), Betula (bjørk)	1210 ± 30 BP	780-885 e.Kr.
KP4022	C57681/19		S4019 Stolpehull, lag 2	<0,1 g			
KP4030	C57681/20		S4019 Stolpehull, lag 1	<0,1 g			

8.2.3 LISTE OVER MAKROPRØVER

Prøvenr	Museumsnr	Struktur	Kontekst	Liter
MP4002	C57681/21	S4001	Stolpehull, lag 3	3,5
MP4011	C57681/22	S4001	Stolpehull, lag 2	2
MP4003	C57681/23	S4002	Stolpehull, lag 3	2,5
MP4012	C57681/24	S4002	Stolpehull, lag 2	1,5
MP4004	C57681/25	S4007	Stolpehull, lag 2	2
MP4013	C57681/26	S4007	Stolpehull, lag 1	2,5
MP4006	C57681/27	S4009	Stolpehull, lag 3	3
MP4015	C57681/28	S4009	Stolpehull, lag 2	3
MP4007	C57681/29	S4010	Stolpehull, lag 3	2
MP4016	C57681/30	S4010	Stolpehull, lag 2	3,5
MP4008	C57681/31	S4012	Stolpehull, lag 2	2,5
MP4017	C57681/32	S4012	Stolpehull, lag 1	4
MP4009	C57681/33	S4013	Stolpehull, lag 2	2,5
MP4018	C57681/34	S4013	Stolpehull, lag 1	4
MP4005	C57681/35	S4019	Stolpehull, lag 2	2
MP4014	C57681/36	S4019	Stolpehull, lag 1	2,5

8.2.3 TILVEKSTTEKST

C57681/1-36

Bosetningsspor fra middelalder og aktivitetsspor fra romertid fra BØRSTAD (13 /1), SØR-ODAL, HEDMARK.

Funnomstendighet: Arkeologisk undersøkelse av bosetnings- og aktivitetsspor utført i tidsrommet 20.8.- 3.9. 2010. Undersøkellesområdet ligger i dyrket mark i en svak S-vendt helling, med dyrkede områder på alle kanter. Lokaliteten ble undersøkt ved maskinell flateavdekking, og det ble åpnet et areal på 885 m². Det ble til sammen påvist elleve strukturer hvorav åtte stolpehull og tre kokegroper. Stolpehullene dannet en huskonstruksjon bestående av fire grindpar, og har trolig vært enskipet. Åtte kullprøver er vedartsbestemt av Helge I. Høeg (2010). Det foreligger fem radiologiske dateringer fra lokaliteten foretatt ved Nasjonallaboratoriet for ¹⁴C-datering ved NTNU (DF-4455 og 4497). To makrofossilprøver ble analysert av Annine Moltsen, men var tomme.

Utgravningen er gjennomført som en del av prosjektet *Rv2 Glåmdalen* i Sør-Odal og Kongsvinger kommuner. Prosjektet omfatter utgravninger i forbindelse med bygging av ny riksvei 2 og gjelder de østligste 16,5 km av en strekning på totalt vel 60 km. Hedmark fylkeskommune gjennomførte arkeologiske registreringer av planområdet i 2007 (Eggen og Lia 2008). De arkeologiske utgravningene omfatter 7 lokaliteter. For de andre lokalitetene se C57680, C57682-C57685, C57705, C57713-C57715.

- 1) Fragment av **slagg**. Vekt: 3,1 g. Størrelse: 1,3 x 1 cm. Fra overflaten av stolpehull S4002.
- 2) Fragment av **slagg**. Vekt: 9,3 g. Størrelse: 2,9 x 2,3 cm. Løsfunn fra avdekking.

Kullprøver:

- 3) Fra stolpehull S4001, nederste fase. *Vekt:* 0,1 g. Vedartsbestemt til furu og bjørk.
- 4) Fra stolpehull S4001, øverste fase. *Vekt:* 0,2 g. Vedartsbestemt til furu.
- 5) Fra stolpehull S4002, fra kullrand i bunn av lag 1, øverste fase. *Vekt:* 9,9 g.
- 6) Fra stolpehull S4002, nederste fase. *Vekt:* 0,1 g.
- 7) Fra stolpehull S4002, øverste fase. *Vekt:* 0,1 g.
- 8) Fra stolpehull S4007, nederste fase. *Vekt:* 0,3 g. Vedartsbestemt til furu og bjørk. 0,05 g av bjørk er radiologisk datert til 330 ± 25 BP, kal. 1515-1640 e.Kr. (TRa-2413).
- 9) Fra stolpehull S4007, øverste fase. *Vekt:* 0,4 g. Vedartsbestemt til furu og bjørk. 0,05 g av bjørk er radiologisk datert til 255 ± 30 BP, kal. 1645-1665 e.Kr. (TRa-3183).
- 10) Fra stolpehull S4009, nederste fase. *Vekt:* 0,1 g.
- 11) Fra stolpehull S4009, øverste fase. *Vekt:* 0,2 g.
- 12) Fra stolpehull S4010, nederste fase. *Vekt:* 0,1 g.
- 13) Fra stolpehull S4010, øverste fase. *Vekt:* 0,2 g.
- 14) Fra kokegrop S4011, kullrand i bunnen av gropa. *Vekt:* 8,9 g.
- 15) Fra stolpehull S4012, nederste fase. *Vekt:* 0,1 g. Vedartsbestemt til furu.
- 16) Fra stolpehull S4012, øverste fase. *Vekt:* 0,3 g. Vedartsbestemt til furu og bjørk. 0,1 g av bjørk er radiologisk datert til 1860 ± 45 BP, kal. 90-235 e.Kr. (TRa-3184).
- 17) Fra stolpehull S4013, nederste fase. *Vekt:* 0,1 g. Vedartsbestemt til furu og bjørk. 0,05 g av bjørk er radiologisk datert til 365 ± 25 BP, kal. 1480-1630 e.Kr. (TRa-2414).
- 18) Fra stolpehull S4013, øverste fase. *Vekt:* 0,4 g. Vedartsbestemt til furu og bjørk. 0,1 g av bjørk er radiologisk datert til 1210 ± 30 BP, kal. 780-885 e.Kr. (TRa-2415).
- 19) Fra stolpehull S4019, nederste fase. *Vekt:* 0,1 g.
- 20) Fra stolpehull S4019, øverste fase. *Vekt:* 0,1 g.

Makrofossilprøver:

21-36) 16 prøver fra stolpehull, fra hhv. øvre og nedre fase. Samtlige prøver er saltvannsflotert og prøvene var på 1,5 – 3,5 liter. To av prøvene, fra S4007 og S4019, ble analysert, men inneholdt ikke makrofossiler.

Orienteringsoppgave: Utgravningsfeltet ligger på en svakt S-vendt flate i dyrket mark, rett ved det nordlige hjørnet av et overgrodd markskille. Markskillet fortsetter i rett linje mot V og S. Området befinner seg ca. 400 m SSØ for tunet på Børstad gård og ca. 300 m N for dagens riksvei 2.

Kartreferanse: M711/N50, *Projeksjon:* ED50-UTM; Sone 32 N: 6680817, Ø: 0656637.

LokalitetsID: 114938/114939.

Litteratur: Eggen, I. og Lia, Ø. 2008: *Arkeologisk registrering Rv2 Slomarka-Kongsvinger*. Hedmark fylkeskommune.

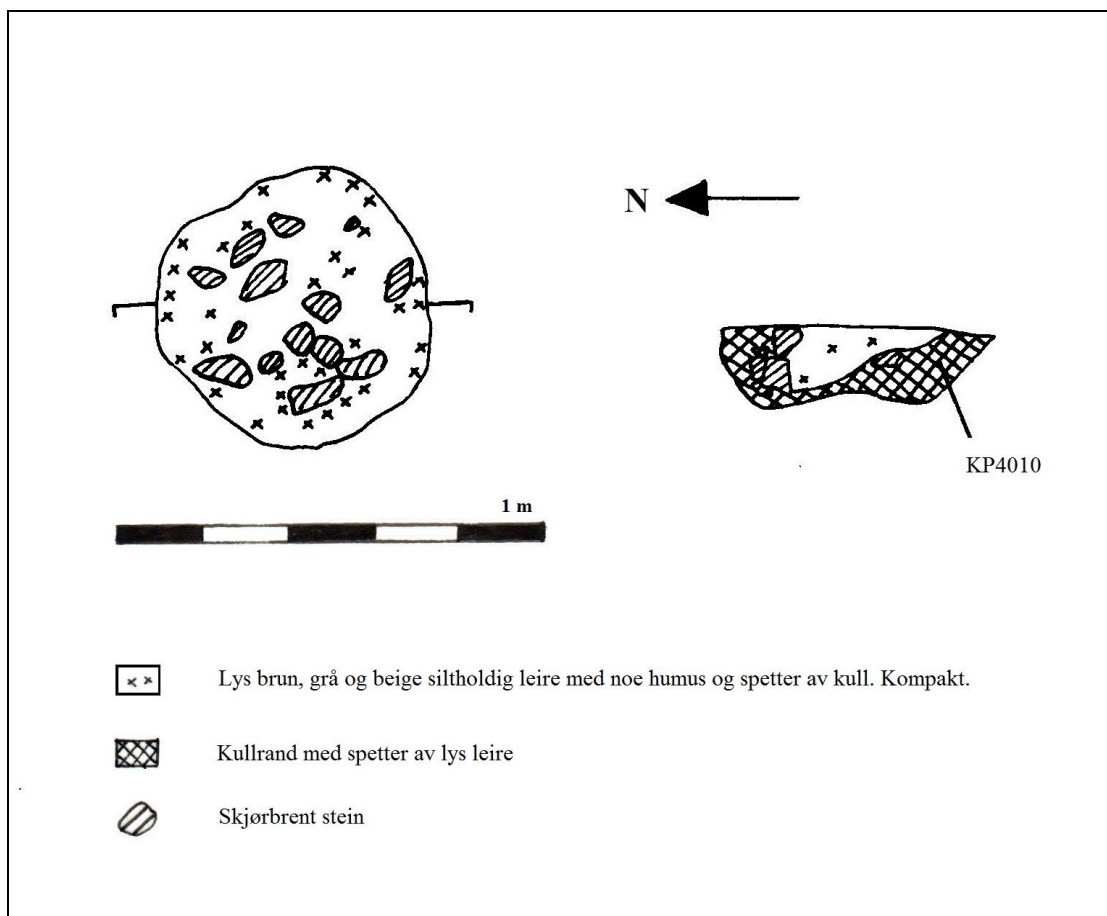
Høeg, Helge I. 2010: *Enkel vedartsanalyse fra Børstad*. KHM's arkiv.

Kile, J. R. og I. M. Berg-Hansen 2012: *Rapport. Arkeologisk utgravning. Hus fra middelalder og kokegrop fra romertid. Børstad 13/1, Sør-Odal, Hedmark.* KHMs arkiv.

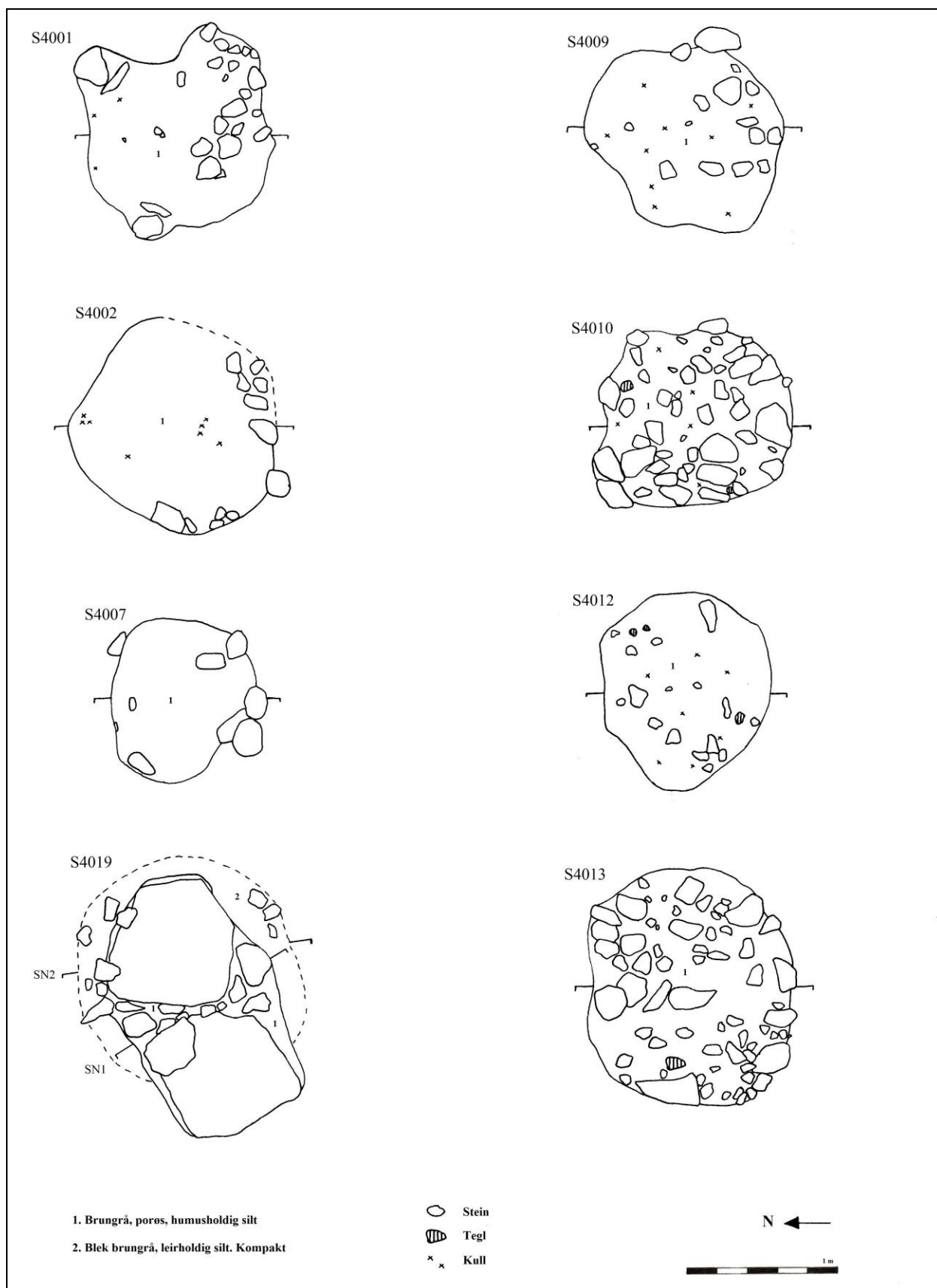
Lønaas, O. C. og I. M. Berg-Hansen 2009: *Prosjektbeskrivelse. Ny riksvei 2, Hedmark. Slomarka, Melstrøm, Sør-Odal og Kongsvinger k.* KHM s arkiv.

8.3. TEGNINGER

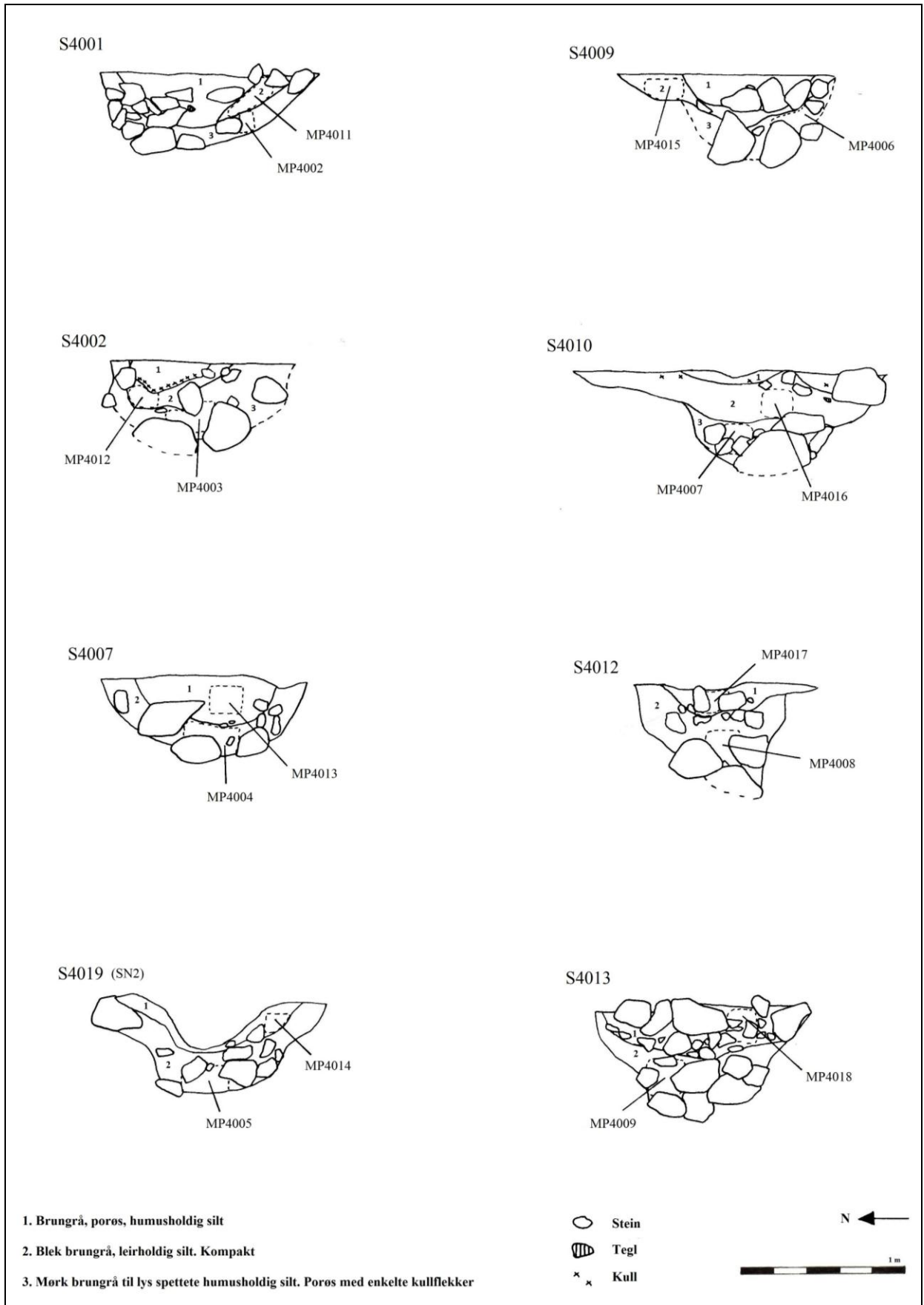
8.3.1 KOKEGROP S4011

8.3.2 HUS I I PLAN

8.3.1 HUS I I PROFIL

8.4. FOTOLISTE.

Negativnr	Motivbeskrivelse	Retning mot	Navn	Dato
Cf34257_001.JPG	Oversiktsbilde. Lokaliteten sett fra Børstad gård.	SSØ	Jone Røst Kile	19.08.2010
Cf34257_014.JPG	Arbeidsbilde. Flateavdekking ved Turid Brox Nilsen og Hilde Marie Sømme Melgaard	Ø	Jone Røst Kile	23.08.2010
Cf34257_025.JPG	Arbeidsbilde. Flateavdekking og fjerning av rein ved Jone Røst Kile og Hilde Marie Sømme Melgaard	V	Tom Davies	23.08.2010
Cf34257_028.JPG	Arbeidsbilde. Hilde Marie Sømme Melgaard renser opp rundt S4018. Jone Røst Kile i bakgrunnen	S	Tom Davies	23.08.2010
Cf34257_030.JPG	Moderne steinsamling S4018 i plan	V	Tom Davies	23.08.2010
Cf34257_033.JPG	Steinsamling over stolpehull S4019 i plan	SØ	Tom Davies	23.08.2010
Cf34257_038.JPG	Stolpehull S4001 i plan	V	Hilde Marie Sømme Melgaard	25.08.2010
Cf34257_043.JPG	Stolpehull S4009 i plan	V	Tom Davies	25.08.2010
Cf34257_045.JPG	Stolpehull S4002 i plan	S	Hilde Marie Sømme Melgaard	25.08.2010
Cf34257_049.JPG	Stolpehull S4007 i plan	S	Hilde Marie Sømme Melgaard	25.08.2010
Cf34257_050.JPG	Kokegrop S4011 i plan	V	Tom Davies	25.08.2010
Cf34257_054.JPG	Stolpehull S4012 i plan	V	Tom Davies	25.08.2010
Cf34257_055.JPG	Rester etter bortpløyd kokegrop S4017 i plan	N	Tom Davies	25.08.2010
Cf34257_056.JPG	Overpløyd kokegrop S4016 i plan	N	Tom Davies	25.08.2010
Cf34257_058.JPG	Oversiktsbilde. Hus I i plan	V	Jone Røst Kile	25.08.2010
Cf34257_067.JPG	Oversiktsbilde. Hus I i plan	N	Tom Davies	25.08.2010
Cf34257_072.JPG	Stolpehull S4013 i plan	N	Jone Røst Kile	26.08.2010
Cf34257_076.JPG	Stolpehull S4019 i profil (SN 1)	Ø	Tom Davies	26.08.2010
Cf34257_084.JPG	Stolpehull S4007 under snitting. Skoningsstein i bunn av lag 1	Ø	Hilde Marie Sømme Melgaard	26.08.2010
Cf34257_088.JPG	Stolpehull S4013 i profil	Ø	Jone Røst Kile	26.08.2010
Cf34257_090.JPG	Stolpehull S4012 etter fjerning av lag 1	Ø	Tom Davies	27.08.2010
Cf34257_093.JPG	Stolpehull S4010 i plan. Kokegrop S4011 i bakgrunnen	S	Jone Røst Kile	27.08.2010
Cf34257_099.JPG	Stolpehull S4009 etter fjerning av lag 1	Ø	Tom Davies	27.08.2010
Cf34257_103.JPG	Stolpehull S4002 under snitting	N	Hilde Marie Sømme Melgaard	27.08.2010
Cf34257_110.JPG	Stolpehull S4009 i profil	Ø	Jone Røst Kile	30.08.2010
Cf34257_112.JPG	Stolpehull S4002 i profil	Ø	Hilde Marie Sømme Melgaard	30.08.2010
Cf34257_116.JPG	Kokegrop S4011 i profil	Ø	Jone Røst Kile	10.09.1931
Cf34257_117.JPG	Stolpehull S4001 i profil	Ø	Hilde Marie Sømme Melgaard	31.08.2010
Cf34257_122.JPG	Stolpehull S4010 i profil	Ø	Jone Røst Kile	01.09.2010
Cf34257_126.JPG	Stolpehull S4007 i profil	Ø	Hilde Marie Sømme Melgaard	01.09.2010
Cf34257_129.JPG	Stolpehull S4019, Ø halvdel i plan etter fjerning av den store steinblokken i toppen	V	Jone Røst Kile	01.09.2010
Cf34257_130.JPG	Stolpehull S4019 i profil (SN 2)	Ø	Jone Røst Kile	02.09.2010
Cf34257_133.JPG	Stolpehull S4012 i profil	Ø	Hilde Marie Sømme Melgaard	02.09.2010
Cf34257_134.JPG	Stolpehull S4013 i profil	Ø	Hilde Marie Sømme Melgaard	02.09.2010
Cf34257_137.JPG	Oversiktsbilde. Hus I etter snitting	Ø	Jone Røst Kile	02.09.2010

Negativnr	Motivbeskrivelse	Retning mot	Navn	Dato
Cf34257_138.JPG	Oversiktsbilde. Hus I etter snitting	Ø	Jone Røst Kile	02.09.2010
Cf34257_143.JPG	Arbeidsbilde. Hilde Marie Sømme Melgaard tar ut makroprøve fra S4001	NØ	Jone Røst Kile	02.09.2010

8.5. ANALYSER

8.5.1 RADIOLOGISKE ANALYSER

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
TRa-2413	Lok. 3, KP4021, S4007 Børstad, Sør-Odal Hedmark	Trekull Bjørk		330 ± 25	AD1515-1640	-27.5
TRa-2414	Lok. 3, KP4026, S4013 Børstad, Sør-Odal Hedmark	Trekull Bjørk		365 ± 25	AD1480-1630	-27.8
TRa-2415	Lok. 3, KP4034, S4013 Børstad, Sør-Odal Hedmark	Trekull Bjørk		1210 ± 30	AD780-885	-27.0

Dato: 08 APR 2011

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Helene Svarva
Helene Svarva

Einar Værnes
Einar Værnes

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælendsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Bukkemoen, Grethe B.
KHM/Fornminneseksjonen/UiO
Postboks 6762 St. Olavs plass, 0130 Oslo

DF-4497

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Dateret del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
TRa-3183	KP4029, S4007 Børstad, Sør-Odal Hedmark	Trekull Bjørk		255 ± 30	AD1645-1665	-25.8
TRa-3184	KP4033, S4012 Børstad, Sør-Odal Hedmark	Trekull Bjørk		1860 ± 45	AD90-235	-26.4

Dato: 06 DEC 2011

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Helene Svarva
Helene Svarva

Einar Værnes
Einar Værnes

8.6. ARKIVERT ORIGINALDOKUMENTASJON

- Fotobok
- Strukturskjemaer/tegninger